

Kulturdepartementet
Regeringskansliet

Kungliga bibliotekets remissvar Språkcentrum för nationella minoritetsspråk

Diarienummer: Ku2015/02857/DISK, Ku2018/01455/DISK

Kungliga biblioteket (KB) tillstyrker nyinrättandet av språkcentrum för jiddisch och romani chib.

KB instämmer med analyserna och beskrivningarna av bakgrund och behov av språkrevitalisering för dessa båda språk. Inrättandet av språkcentrum är av hög prioritet för att säkra språkens fortlevnad.

KB tillstyrker den organisatoriska placeringen med en statlig huvudman och där Institutet för språk och folkminnen (ISOF) är den mest lämpade myndigheten att förlägga de två språkcentrumen.

KB tillstyrker det liggande förslaget på styrning och inflytande.

KB noterar att uppdragsbeskrivningarna 7.2.3 och 7.3.3 skiljer sig åt, då det för språkcentrum för jiddisch står ”samverka med [...] judiska förskolor, skolor, bibliotek [...] medan en motsvarande skrivning utelämnats för romani chib i 7.3.3 vilket KB finner anmärkningsvärt.

KB har inga synpunkter på den geografiska placeringen för de två språkcentrumen, detta bör beslutas i samråd med minoriteterna. Det samma gäller för bemanningen, detta bör ISOF besluta i samråd med minoriteterna.

KB noterar att utredningen inte kopplar ihop revitalisering med tillgång till litteratur på språken som ska revitaliseras. I de dialoger KB för med minoriteternas företrädare lyfts bristen på tillgången till litteratur som ett stort hinder både för den överföring som sker mellan generationerna och som ett hinder för att vidmakthålla eller fördjupa språkkunskaper.

KB menar att landets folkbibliotek har en viktig roll att fylla i revitaliseringsarbetet genom att öka tillgången till litteratur. Att arbeta med litteratur genom litteraturfrämjande och läsfrämjande för nationella minoritetsspråk kräver någon form av kunskapsbas. KB har i [Demokratis skattkammare, förslag till en nationell biblioteksstrategi](#) föreslagit att fem resursbibliotek i form av en biblioteksfunktion för vardera av språken finansieras med ett fast årligt ramanslag. Detta konkretiseras ytterligare i [reformförslagen](#). Dessa biblioteksfunktioner ska stödja både slutanvändarna, språkbärarna, men också landets bibliotek.

Ett bibliotek utgör också en demokratisk mötesplats som är öppen för alla. Genom ett rättighetsbaserat och strukturerat utvecklingsarbete kan alla bibliotek bli ett icke-diskriminerande och tryggt rum där språken har sin givna plats.

KB menar att biblioteken, och särskilt skol- och folkbiblioteken kan med bättre stöd bli viktiga språkliga arenor som aktivt bidrar till att bevara språken levande. För att biblioteken ska kunna utgöra denna språkliga arena krävs kontinuerligt stöd. Det behövs metodmaterial, litteraturöversikter, kulturkompetens, tillgång till språkforskning etc. som få folkbibliotek har tillgång till i dag. När det kommer till skolbibliotek är de ännu sämre rustat för att stödja elever som identifierar sig som hörande till en eller flera nationella minoriteter.

KB hänvisar till [Demokratis skattkammare, förslag till en nationell biblioteksstrategi](#) och den föreslagna reformen för stärkt biblioteksverksamhet för nationella minoriteter i [reformförslaget](#) samt SOU 2006:19 ”Att återta mitt språk” och SOU 2018:57: ”Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället, betänkande av Läsdelegationen” som kunskapsunderlag för att dessa frågor.

Utredarna lyfter problemen med modersmålsundervisningen och bristen på läromedel, till detta bör läggas bristen på litteratur. De modersmåls lärare (romani chib och samiska) som KB möter i dialoger om läsning och litteratur talar med eftertryck om behovet av litteratur på språket, skönlitteratur men också facklitteratur. I dag har praktiskt taget inga modersmåls lärare tillgång till klassuppsättningar av skönlitteratur. Att få bredd och djup i ett språk hänger tätt samman med läsandet; ordförråd, grammatik och språkets inneboende koppling till kulturarvet som gestaltas i litteraturen.

Tillgången till litteratur skiljer sig mellan jiddisch och romani chib jämfört med de tre andra minoritetsspråken. Utgivningen i Sverige är försvinnande liten på båda dessa språk, medan utanför Sverige finns

litterär bokmarknad. Dock är det svårt och ett specialiserat område att köpa in dessa titlar.

Stöd till en inhemsk litterär produktion är av vikt för att hålla språken levande, KB har under arbetet med [läsappen](#) för nationella minoritetsspråk kommit fram till att flera viktiga steg i den litterära produktionen saknas, och att ett ökat statligt stöd är nödvändigt.

KB menar att de nya språkcentrum som inrättas behöver få uppdrag att även stödja den litterära produktionens infrastruktur, vid sidan av de uppdrag som också ges till Kulturrådet där utgivningsstöden finns.

I dag saknas en specialiserad biblioteksfunktion för romer, romsk samtida litteratur och det romska kulturarvet i form av berättelser; litteratur och andra medieformer. Det saknas ett bibliotek som kan ta emot ett nationellt samordnings- och utvecklingsuppdrag. Det finns varken större boksamlingar eller bibliotekstjänster för romer. En biblioteksfunktion som har en fast grund i ett fullt utvecklat bibliotek och ingår i det allmänna biblioteksväsendet med en offentlig finansierad huvudman, och som vänder sig till alla målgrupper; romer, forskare, studenter och allmänheten.

KB menar därför att det är extra viktigt att det görs ett tillägg i uppdragen för det romska språkcentrumet, att samverka med biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet. Just det faktum att det i dag inte finns ett "romernas bibliotek" så som det gör för de fyra andra nationella minoriteterna, gör det än mer motiverat att det ges ett tydligt uppdrag till språkcentrum att samverka med biblioteken.

Beslut i detta ärende har fattats av biträdande riksbibliotekarie Lars Ilshammar efter föredragning av handläggare Elisabet Rundqvist.

Lars Ilshammar
Biträdande riksbibliotekarie